

Evoluția constituționalismului în epoca contemporană

Toma Andreea

Studentă, anul I, zi.

Facultatea drept, USEM.

Rusu Victor.

Doctor în drept, conf. univ, USEM.

Rezumat

Constituția - unui stat este actul legislativ, care definește drepturile și libertățile cetățenilor, organizarea puterii legislative, executive și judecătorești, reglementarea relațiilor social privitoare la instaurarea, menținerea și exercitarea puterii de stat, și alte aspecte considerate esențiale pentru buna funcționare a statului.

Cuvinte cheie - constituție, stat, societate, drepturi si libertăți.

Summary

The constitution - of a state is the legislative act, which defines the rights and freedoms of citizens, the organization of legislative, executive and judicial power, the regulation of social relations regarding the establishment, maintenance and exercise of state power, and other aspects considered essential for the proper functioning of the state.

Key words - constitution, state, society, rights and freedoms.

Introducere

Constituția este legea fundamentală a unui stat în care sunt consemnate principiile de bază ale organizării lui, drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor. Constituția într-un stat este așezământul fundamental și esențialmente juridic al acestuia.

O constituție este un sistem, frecvent codificat într-un document scris, care indică regulile și principiile care guvernează o organizație. În cazul națiunilor, acest termen se referă specific la o constituție națională, care definește principiile politice fundamentale a statului și descrie puterile și obligațiile guvernului respectiv. Majoritatea constituțiilor naționale stabilesc drepturile și datoriile principale ale cetățenilor, sistemul electoral, organizarea organelor supreme și locale etc., reflectând astfel stadiul de dezvoltare socială, economică și politică la un moment dat a statului respectiv. Anterior evoluției constituțiilor naționale

codificate, termenul constituție putea fi folosit pentru a descrie orice lege importantă.

Constituția Republicii Moldova este Legea Supremă a societății și a statului, care a fost adoptată de către Parlamentul Republicii Moldova la 29 iulie 1994. În aceeași zi, Constituția Republicii Moldova a fost promulgată de către Președintele Republicii Moldova. Constituția Republicii Moldova intră în vigoare la 27 august 1994.

Societatea modernă are nevoie de Constituție în calitate de instrument al integrării sociale, care să funcționeze realmente, prin spiritul și fi ece literă a sa. Consacrând valorile politice, ideologice și morale, sub semnul cărora este organizat și funcționează sistemul politic, Constituția reprezintă garanția esențială a ordinii de drept și urmărește instituirea unui echilibru politic și a armoniei sociale.

Etapizarea procesului constitutional

a) Regulamentele organice

Regulamentul organic a fost votat de Adunarea Obștească și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1832. Astfel în Moldova a apărut idei moderne privitoare la organizarea de stat. Acest act consacra domnia electivă. Puterea legislativă a domnitorului era îngrădită de legiferarea împreună cu adunarea Obștească a căror legi erau supuse obligatoriu promulgării de către domn. Domnitorul numea în dregătorii, având putere executivă, de asemenea păstra calitatea de judecător suprem, fruntea Divanului domnesc, ca instanță de apel. I-a fost retras dreptul de a se amesteca în justiție. Regulamentul a indicat expres independența tribunalelor. I-au fost limitate atribuțiile financiare.

A fost format Sfatul Administrativ și Adunarea Obștească extraordinară care avea ca atribuții alegerea domnului.

b) Proclamația de la Islaz

Inspirată din Declarația drepturilor omului și cetățeanului, Proclamația din 1848 de la Islaz prevedea că domnul urma nu numai să fie ales de Adunarea Generală reprezentativă a tuturor stărilor, ci să fie responsabil în fața acesteia. Astfel sistemul politic preconizat se apropia mai mult de guvernământul de adunare, decât de regimul parlamentar.

c) Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris și Constituția României din 1866 După unirea Moldovei și Valahiei într-un stat unic România, o importanță constituțională a avut statutul dezvoltător al Convenției de la Paris, iar mai apoi, Constituția din 1866.

În baza statutului dezvoltător al Convenției de la Paris, domnitorul a adoptat o serie de legi în scopul de a realiza importante reforme în țară. La 30 iunie 1866, după modelul constituției belgiene, este votată de Parlament Constituția

României, sancționată de domnitor la 1 iulie 1866. Prin esența sa constituția este modernă și democratică.

Constituția consfințea principiile constituționale progresiste moderne și de asemenea monarhia constituțională pe baza separației puterilor. Puterea legislativă se exercita colectiv de Domn și de Reprezentanța națională, care se împarte în două adunări: cea a deputaților și senatul.

Puterea executivă era exercitată de domn cu sprijinul miniștrilor. Puterea judecătorească era exercitată de curți și tribunale, adică de organe speciale judecătorești, constituite în baza legii.

Constituția din anul 1866 a suferit o serie de modificări. Pentru perioada istorică adoptării ei, Constituția din 1866 a fost una din cele mai liberale din Europa și a constituit un puternic instrument juridic pe calea modernizării țării în spiritul revendicărilor democratice.

2. Perioada interbelică Constituțiile României care au acționat pe teritoriul Republicii Moldova

3. Constituțiile socialiste

a) Constituția R.A.S.S.M. din 1925

La 10 mai 1925 Congresul al IX-lea al Sovietelor din întreaga Ucraină a întărit Constituția R.A.S.S.M. și a introdus modificări respective în Constituția R.A.S.S.M. Congresul I al Sovietelor din Moldova a adoptat Constituția R.A.S.S.M. la 23 aprilie 1925.

Conform acestei constituții sistemul judiciar era compus din judecătoriile norodnici organizate în teritoriu, Judecătoria Principală, ce activa în baza regulamentului său și Judecătoria Supremă a U.R.S.S., ca instanța superioară care exercită un control în general, inclusiv și administrativ. Ea a consfințit prin lege dictatura proletariatului, bazată pe alianța clasei muncitoare și țărănimii, determinând rolul conducător al Partidului Comunist. Constituția R.A.S.S.M. din 1925 a instaurat baza de organizare a puterii muncitorilor și țăranilor într-un sistem unic de organizare reprezentativă - sovietele de deputați ai țăranilor și ai Armatei Roșii.

b) Constituția R.A.S.S.M. din 1938

În baza renovării constituționale a U.R.S.S. (1936), la 6 ianuarie 1938 a fost adoptată noua constituție a R.A.S.S.M., care avea 11 capitole și 114 articole cu patru capitole mai mult decât cea din 1925. Capitolele noi se refereau la orânduirea socială, drepturile și obligațiile cetățenilor, sistemul electoral, procedura de modificare a constituției.

Articolele care tratau așa noțiuni ca baza economică și politică aveau mai mult un caracter ideologic și nu juridic. Se declara că baza politică o constituie sovietele de deputați ai oamenilor muncii, iar baza economică - sistemul socialist de gospodărie și proprietate socialistă.

Ca proprietatea socialistă era considerată proprietatea de stat și proprietatea cooperatistă colhoznică.

Se declarau drepturile la muncă, învățatură, odihnă, la asistență socială, libertatea cuvântului, a presei, a întrunirilor, mitingurilor și demonstrațiilor. Libertatea asocierii era declarată cu specificarea că cei mai conștienți se unesc în Partidul Comunist. Libertatea asocierii era limitată la un singur partid politic.

Proclamând cetățenilor drepturi, Constituția concomitent le-a înaintat și anumite îndatoriri: executarea legilor, respectarea disciplinei de muncă, atitudinea onestă față de datoria obștească, stima față de regulile de conviețuire socială, păstrarea și consolidarea proprietății socialiste.

c) Constituția R.S.S.M. din 1941

Următoarea etapă în evoluția constituționalismului în Moldova se referă la formarea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești și adoptarea Constituției R.S.S.M. din 1941.

Printre obiectele proprietății de stat se indica fabricile și uzinele mari, casele mari, deoarece cele mici puteau rămâne în proprietate privată și aceasta era încă o particularitate a Constituției R.S.S.M. din 1941.

O altă particularitate a constituției R.S.S.M. din 1941 era faptul, că printre obiectele ce se puteau afla în proprietate personală se enumera și inventarul agricol. În capitolul II, R.S.S.M. se declară stat cu drepturi suverane, care poate să-și exercite independent puterea de stat. Conform Constituției teritoriul R.S.S.M. nu poate fi schimbat fără consimțământul ei.

Ca organe supreme ale puterii de stat, constituția menționa Sovietul Suprem și Prezidiul Sovietului Suprem, ambele aveau putere legislativă și, parțial, executivă. Sovietul Comisarilor Norodnici Guvernul R.S.S.M., era caracterizat ca organ suprem și de dispoziție al puterii de stat format de Sovietul Suprem al R.S.S.M. și în fruntea căruia se află președintele lui.

Ca organe locale, Constituția arată Sovietele locale, organele alese în baza dreptului electoral universal, egal, direct cu scrutin secret.

Justiția se înfăptuia de judecătoria Supremă a R.S.S.M., cele raioanele, populare și de judecătoriile speciale ale U.R.S.S. Se declară dreptul la muncă, odihnă, asigurare materială la bătrânețe și la învățatură.

Se declară dreptul la asociere în organizații obștești și enumera aceste organizații, apoi adaugă că cei mai activi și conștienți se pot uni în Partidul Comunist al bolșevicilor. Se fixau și îndatoririle de a ocroti proprietatea socialistă, obligația militară.

Modificarea constituției putea fi făcută doar de Sovietul Suprem al R.S.S.M. cu două treimi din voturi. Constituția din 1941 permitea temporar existența proprietății private mici. Această Constituție renunță la principiile universale: pluralismul politic, separația puterilor, supremația legii și a statului de drept.

d) Constituția R.S.S.M. din 1978

La 15 aprilie 1978, Sovietul Suprem al R.S.S.M. a votat în unanimitate Constituția din 1978. Structura acestei Constituții era următoarea: preambulul, 10 secțiuni, care conțin 19 capitole și 172 articole.

Păstrând sistemul sovietelor, Constituția a păstrat și principiul unicității și supremației sovietelor, negând ca și mai înainte principiul separației puterilor.

Se prevedea cetățenia dublă: fiecare cetățean al R.S.S.M. este cetățean al U.R.S.S.. Se declară în fața legii a tuturor cetățenilor R.S.S.M., egalitatea în drepturi indiferent de rasă, naționalitate, sex, studii, religie, limbă etc.

Constituția din 1978 lărgea drepturile cetățenilor, adăugând la drepturile fixate în constituția precedentă la muncă, învățatură, odihnă, asigurare socială și altele noi ca: dreptul la ocrotirea sănătății, dreptul la locuință, dreptul de a se folosi de realizările culturii, dreptul de a participa la conducerea treburilor de stat și obștești, dreptul de a depune plângeri împotriva acțiunilor persoanelor oficiale, organele de stat și obștești.

Etapa actuala. Constitutia Republicii Moldova don 1994.

În etapa actuală, Constituția Republicii Moldova adoptată în anul 1994 rămâne principalul document care reglementează organizarea și funcționarea statului moldovean. Constituția stabilește principiile de bază ale statului de drept, separația puterilor în stat, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, precum și modalitățile de organizare a autorităților publice.

Constituția Republicii Moldova din 1994 a suferit mai multe amendamente de-a lungul timpului pentru a se adapta la schimbările sociale, politice și economice din țară. Aceste amendamente au vizat îmbunătățirea sistemului juridic, consolidarea democrației, protejarea drepturilor omului și promovarea statului de drept.

Principalele caracteristici ale Constituției Republicii Moldova din 1994 includ:

1. Stabilirea principiilor generale ale statului:

Constituția stabilește că Republica Moldova este un stat suveran, independent și unitar, cu o formă de guvernământ democratic și cu separația puterilor în stat.

2. Drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor:

Constituția garantează cetățenilor Republicii Moldova o serie de drepturi și libertăți fundamentale, cum ar fi dreptul la viață, la proprietate, la liberă exprimare, la asociere etc.

3. Organizarea autorităților publice:

Constituția stabilește structura și competențele principale ale autorităților publice, inclusiv Parlamentul, Președintele, Guvernul și sistemul judiciar.

4. Procedura de modificare a Constituției:

Constituția prevede că modificările aduse acestui document pot fi adoptate numai cu respectarea anumitor proceduri prevăzute de lege.

Concluzie

În concluzie, Constituția Republicii Moldova din 1994 reprezintă temelia sistemului juridic al țării și rămâne un document fundamental în evoluția constituționalismului în Republica Moldova. Amendamentele aduse în timp au avut ca scop adaptarea acesteia la noile realități și la standardele internaționale în domeniul drepturilor omului și al democrației.

În etapa contemporană, evoluția constituționalismului în Republica Moldova este marcată de eforturile continue de consolidare a statului de drept, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, precum și de adaptarea la standardele internaționale în domeniul democrației și guvernării transparente.

Prin intermediul amendamentelor aduse Constituției din 1994, autoritățile moldovene au încercat să îmbunătățească sistemul juridic, să consolideze instituțiile democratice și să promoveze transparența și responsabilitatea în administrația publică. De asemenea, s-au făcut eforturi pentru a asigura independența sistemului judiciar și pentru a combate corupția și abuzurile de putere.

În contextul actual, Republica Moldova se confruntă cu diverse provocări legate de consolidarea statului de drept, combaterea corupției, asigurarea independenței sistemului judiciar și promovarea unei guvernări eficiente și transparente. În acest sens, respectarea și aplicarea principiilor constituționale rămân esențiale pentru asigurarea unui mediu politic și social stabil, în care drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor sunt protejate.

Prin urmare, evoluția constituționalismului în Republica Moldova în etapa contemporană implică eforturi continue de consolidare a statului de drept, respectarea principiilor democratice și promovarea valorilor fundamentale ale unei societăți moderne și democratice

Bibliografie

1. Arseni, A., Drept constituțional comparat. Chișinău: CE USM, 2003, p. 191.
2. Arseni, Al. Drept constituțional și instituții politice. Vol. 1. Ed. a 2-a rev. Chișinău: CEP USM, 2019, p.62.

3. Avornic, Gh. Tratat de teoria generală a statului și dreptului. 1. Chișinău: CE USM, 2009, p.92.
4. Cârnaț, T. Drept constituțional. Chișinău: CE USM, 2010, p.42.
5. Colesnic, Iurie, Sfatul Țării: enciclopedie, Editura Museum, 1998, ISBN: 978-997-5906-24- 1, 348 pagini.
6. Constituția Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1. Republicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.78 art. 140.
7. Dănișor, D.C., Teoria generală a dreptului. Ed. a 2-a. București: CH Beck, 2008,120.
8. Declarația Suveranității, nr.148-XII din 23.06.1990. In: Veștile Sovietului Suprem, 1990, nr.8/192.
9. Decretul cu privire la puterea de stat. Adoptat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.201-XII din 27 iulie 1990. În: Veștile Sovietului Suprem, 1990, nr.8, art.208.
10. Declarația de Independență. Adoptată prin Legea nr.691 din 27.08.1991. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1991, nr.11-12. nr. 103. 118. 11.
11. Drăganu, T. Drept constituțional și instituții politice. Vol.1. Târgu Mureș: Lumina Lex, 2000,
12. Deleanu, I. Dreptul constituțional și instituții politice. Tratat. 1. București: Europa Nova, 1996, p.258.
13. Focseneanu Eleodor, Istoria constituțională a României (1859-2003), ediția a III-a revizuită și completată, 2008, publicată integral, doar în format electronic, la Google Books (v. și edițiile anterioare, la Editura Humanitas).
14. Guceac, Curs elementar de drept constituțional. Vol. 1. Chișinău, 2001, p.139.
15. Genoveva, V. Drept constituțional și instituții politice. Vol.1. Iași: Cugetarea, 1999, p.248.